

**Erasmi a Chokier Tractatus absolutissimus de
iurisdictione ordinarii in exemptos, deque illorum
exemptione ab ordinaria iurisdictione**

Mvltis Pontificvm Decretis, Et SS. Congregationis ... Cardinalium
Declarationibus illustratus ; omnibus in iudicio Civili & foro Ecclesiastico
versantibus perquam utilis ac necessarius ; in duos tomos ab ipso Auctore
distinctus

Chokier, Érasme de
Coloniae Agrippinae, 1684

7. An sit necessaria scriptura ad exemptionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61886](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61886)

rorum præscribat. *Castrensis*, sed si hac s. patronum num. 4. ff. de in ius vocand. *Roman.* sing. 481. *Felin.* cap. si diligenti num. 24. de foro compet. Et in cap. Cum inter num. 3. de re iudic. *Henric. Boteius* de Synodo pari. 3. num. 47. Et seqq. *Balb. d.* tractat. de præscript. quæst. 12. num. 6. In parte tamen præscribi posset, v. g. quod prælatus inferior in sua Parochia præcedat Episcopum. *Felin. d.* cap. cum non liceat col. 1. *Balb. d.* n. 6. in fine.

Quarto limbo ut nihilominus exempti teneantur ab Episcopo postulare ea quæ sunt ordinis Episcopalis, scilicet Chrisma, consecrationes Ecclesiarum, ordinum colationes, & similia, nisi expressim ab ejusmodi sint exempti: quia quæ sunt ordinis Episcopalis, nec consuetudine, nec præscriptione acquiri possunt, *Abbas* cap. accedentibus num. 2. Et 3. de excessib. prælator. cap. veniens ubi *Abb.* in 2. not. de præscript. Io. *Andr.* cap. 1. de privileg. in 6. *Balb. d.* quæst. 12. num. fin. *Franc.* in d. cap. 1. num. 7. vers. in gloss. de Privileg. in 6.

Ordinis autem Episcopalis dico omnia ea esse quæ ab Episcopo alteri delegari non possunt, sed per ipsum explicari debent; velut dependentia proi us ab ejus ordine: est enim Episcopatus sententia Canonistarum non modo dignitas, sed etiam ordo, quamvis Theologorum opinio resistat. *glo. in præm. sexti verb. Episcopus Abb.* cap. aqua de consecrat. Eccles. vel altaris. fo. *Francisci* tract. de potestate capuli sede vacante quæstione 3. prima partis principalis num. 1. Et seqq. *Hostenfis* cap. dilecto de officio Archidiacon. Et in summa tit. de ordinatis ab Episcopo num. 1.

Quinto declarata, præscriptionem contra ordinarium admitti, dummodo inferior qui præscripsit sit diligens: Nam eo negligente ordinarius reallumit suam jurisdictionem. *Rot. Novis. dec.* 514. num. 1. par. 1. *Felin.* Et *Abb.* cap. irrefragabilis num. 1. de offic. ordin. Et cap. ceterum num. 5. de iud.

Sexto, præscribi non potest jurisdictio privative ab Episcopo, quin saltem penes eum remaneat habitus, licet actus sit penes inferiorem, quo negligente revertitur ad Episcopum. *Abb.* cap. cum contingat num. 18. de foro compet. *Rot. d.* dec. 514. qua de re ubertus infra dicitur lib. 4. quæst. 30. per tot.

Q U Æ S T I O VII.

Ad Exemptionem an sit necessaria scriptura?

S U M M A R I U M.

1. Scriptura multis in casibus, qui sequuntur, 2. Privilegia an requirant scripturam.

est de substantia. 10.

D 2

3. Distin-

3. Distingendum inter substantiam actus & substantiam probatoriam.	notescat ordinario, non vero antequam innoverit privilegiato.
4. Scriptura non est de substantia actus Exemptionum.	7. Scriptura est de forma probatoria exemptionum.
5. Scriptura non dat jus ad rem sed concessio seu gratia.	8. Amissio tamen probari poterit per testes.
6. Exempti gaudent exemptione antequam sit scriptis mandata. Item antequam in-	9. Privilegium intra tres menses non registratum non valet.

Scriptura in plerisque casibus est de substantia actus quos refert solemnis glossa, cap. 1. §. postquam vers. in scriptis ubi Philipp. Franc. & DD. de censib. in 6. Julius Clarus, de iure emphyteut. quest. 4. per tot. Jo. Corasius eodem tract. n. 12. Jo. Ferrarius, ibidem in pr. vers. Est etiam ut scriptum. Roman. conf. 197. Guido quest. 582 Specul. de instrument. edit. §. Restat videre nu. 14. vers. casibus in quibus Abb. & long. Apollill. cap. quia propter n. 6. de Elect. Nec erit supervacuum, si casibus glossæ aliquos usitationes addamus, primus est in Signatura gratiar. Rebuffus in praxi beneficiorum tit. de signatura n. 4. & seq.

2. In Bulla Rebuff. eodem lib. tit. Bullæ nove ac simplicis provisionis n. 12.

3. In brevi Apostolico. Rebuff. ibidem tit. de brevi Apostolico n. 17.

4. In resignatione. Rebuff. ibidem tit. Ratione persone & rei n. 17.

5. In legitimatione. Rebuff. eodem loco tit. de Rescript. legitimi misto num. 30.

6. In commissione vicariatus. Rebuff. d. lib. tit. de vicariis Episcop. num. 8.

Præterea omnes sacri ordines non aliter probantur quam scriptura. Guid. quest. 582. tex. cap. legum 2. quest. 1. Anton. cap. 1. de cler. peregr. Felin. cap. super. his num. 18. in ult. concil. de accusat. Item iurisdic. ordinaria nunquam censetur collata nisi prius confecta scriptura. Bald. l. prohibitum col. 7. vers. 3. C. de iure fisci lib. 10. licet quandoque fecus sit in delegata, Iason l. more majorum col. 8. vers. Item adverte ff. de iurisd. om. jud. Anton. de tremotis in addit. ad Ubertum de Bonacurso in praxi tit. Quibus modis examen ordinarii in pr. Mis in repert. verb. probatio delegationis. Sic saisina, sive licentia, aut missio in possessionem, ut & quævis acta judicialia probentur opus habent scriptura. Romanus sing. 7. Barth. l. fin ubi etiam Bald. in 11. oppositione C. de edicto divi Adr. roll. Fel. cap. quoniam contra, num. fin. de probat. Iason, licum preponas 1. C. de pact. Mis in repert. verb. probari possunt acta. Postremo, mandata Apostolica, Commissiones, & id genus similia non subsistunt sine scriptura. l. 1. C. de mand. princip. us. vide Fabrum, cap. executor de concess. prebend. in 6. Clem. ult. de rescript. Felin. cap. in nostra in fine de Rescript. Andreas Barbacia tract. de Cardinalibus legatis à latere. quest. 1. num. 9. Bellencius de charit. subsid. quest. 110. & seq. Quemadmodum & ea omnia que sine scriptura

prura expediri non solent; velut post Bellameram de Capellanatu censuit Milis
 verbo probatio capellanatus non potest. De electione, Abbas cap. quia propter num. 6.
 Cum proluxa apostill. de elect. Petrus à Braxio in directorio electionum cap. 28. tertia
 partis. De dispensatione regule Cancellariae 53. Quae omnia in exemplum attuli:
 quia dubitationem movere possent, an hæ exemptiones sint ex hoc genere quæ
 scriptura constare debent: Maxime quod Iason post Baldum censeat privilegia
 (inquit) magna, requirere scripturam. Bald. cap. consuetudo col. ult. de Rescript. Iason
 cum proponas, num. 9. C. de pact. Sansonius de consuet. Turon. tit. 1. §. 17. glo. 3.
 Et præcisus Rota his verbis: Nota quod in privilegiis concessis à Papa, maxime
 in privilegiis exemptionis, debet esse subscriptio cardinalium aliquorum, ut no-
 tatur in cap. à nobis de test. in fin. Quia in instrumento Principis, ex parte Prin-
 cipis debet intervenire auctoritas, quantum ad subscriptionem arg. l. probatorias
 C. de diversis offic. lib. 12. quia cum talia privilegia sumant vim ex sola voluntate
 Principis, multum debet constare de voluntate; & pro ista parte fuit dictum, quod
 privilegium cuiusdam Papæ Paschalis, in quo privilegio non erat annus, quod ta-
 le privilegium non habebat roboris firmitatem, ad quod faciunt not. per Io. Andr.
 in cap. presentibus. 6. Hactenus Rota decis. 1. de Privilegiis in antiquis. & Milis in
 suo repert. verb. privilegia Apostolica qualiter scribi. ubi habet, qua forma debeant scri-
 bi, videnturque in probationem huius vocari posse variis textibus, quibus constitui-
 tur privilegia non subsistere antequam solemniter in scriptis mandata sint, tex-
 tus expressus l. Sacri assensus C. de diversis rescript. l. probatorias in verbis non passim nec
 licenter solis auctoritatibus vel sacrarum miltiarum literarum exemplaribus, sed ex an-
 thenticis tantum sacris probatoriis manu nostra subscriptis & nostro arbitrio prestan-
 dis, &c. C. de diversis officiis & apparitoribus iudic. lib. 12. & l. Sancimus C. de diversis
 Rescript.

Verum pro solutione quaestionis distinguendum est, an scriptura requiratur
 ad substantiam actus, an vero ad probationem? Nam priore casu, si non in-
 tervenit scriptura, actus tamquam contra legis solemnitatem gestus non subsistit
 non dubium ubi DD. C. de legibus, Praeses loco à forma. Posteriore vero et si subsi-
 stat, tamen aliter quam per scripturam probari non potest. Hæc distinctio mi-
 hi verisimilis est cum aliis contra Iasonem in l. 1. num. 62. & seq. C. de iure
 emphit.

Unde concludendum est, scripturam non esse de substantia exemptionum, sed
 tantum de earum probatoria substantia. Probatum, quia scriptura nunquam requi-
 ritur ad substantiam actus, nisi id expresso iure caveatur. Abb. cap. 1. n. 4. de his qua
 sum à prelato per l. pactum quod bonafide, ubi latè Alciat. & DD. C. de pact. & l. cor-
 trahiur ubi Cestalius ff. de pignorib. quod hoc in casu non reperitur, Erubescimus
 autem sine lege loqui. §. Consideremus auth. de riente & semisse l. illam in fine C. de
 collat.

collat. suntque pro hac conclusione variaz auctoritates, *tex. Clem. dudum*, §. nos etenim in verbis privilegia, gratias, indulgentias verbo, seu scripto de scripturis, gloss. ibidem & *Card. Sabarella text. & gloss. cap. Institutionis 25. quest. 2. Archid. in primo sexti decreti. §. universitati Innocent. cap. Constitutus in fine de Rescriptis argum. l. Sancimus §. exceptis C. de donat. §. perficitur in f. eod. Navarr. Confil. 1. de privilegio ubi dicit quod gratia Papæ non eget scriptura. Ioan. Faber. in l. 1. C. de mandatis principum verb. idem in privilegio. Bartholom. Fumus in summa verb. privilegium num. 10. vers. de essentia privilegii non est Bulla. Confirmaturque prolixè plurimis rationibus per Ioan. de Selva in suo tractatu de beneficio, ubi etiam concludit beneficii collationem non egere scriptura. *part. 3. quest. 22. per tot.**

§ Quippe quod scriptura non det jus aliquod in re vel ad rem, sed sola gratia seu privilegii concessio, quæ licet secundum aliquos sit informis, quandoquidem per scripturam datur illi forma, tamen ista forma non est formalis seu essentialis, sed tantum probatoria, ut pulchrè habet Geminianus *Conf. 106. col. 2. vers. in contrarium* sicut & in officiis civilibus queri dicitur jus solo verbo *Ioannes Faber l. 1. C. de mandatis Principum*, v. g. *fiat. placet, concessum ut petitur*, per quæ aut alia ejusmodi, gratia, beneficium, seu Principis aut Papæ privilegium, sine alio literarum aut scripturarum involucro vel adminiculo in continenti in esse perfectum absolutumque deducitur. *Calde in suo Indice verb. fiat & in repet. cap. quisquis per illum text. de elect. late Felin. cap. Rodolphus col. 13. num. verb. fiat. de Rescriptis & in Rubri. de constitut. Bald. l. humanum in fin. C. de legibus. Ludov. Gomez. ad Regulam Cancellarie de non judicando juxta for. supplic. quest. 16. vers. est imprimis notandum Ioan. de Selva de beneficio part. 3. quest. 22. num. 12. dilucidè Navarrus tractat. de Oratore Miscell. 27. num. 35. sub finem, quem vide.* Hinc elicita est regula Cancellarie Romanæ, Rationi congruit numero octavo, quæ jus quæsitum parti, per concessionem Papæ non expirat ejus morte, etiamsi redactum non fuerit in scriptis, sed debet in scriptis mandari tempore successoris, facta tamen expressa mentione prædecessoris à quo jus, gratia, beneficium, privilegium est. *Regula Cancellarie 8. ubi Lud. Gomez. & in Reg. de non judic. juxta for. supplic. quest. 1. vers. Tamen considerandum & c. Felin. in Rubri. de Constit. num. 5. vers. & conclusio. Petrus à Blaxio. Navarrus in suo directorio electionum his verbis.* Et his accedere potest, quod de substantia gratiæ non est scriptura, & sic si Papa aut Princeps confert alicui aliquod beneficium, aut aliquam gratiam facit, & ante litteras confectas Papa aut Princeps mortem obeat, non propterea gratia expirat secundum Archid. *in prim. sexti §. universitati*, & ita sequitur Ioan. *And. in d. §. universitati*, & referens se ita consilisse adducendo *cap. institutionis 25. quest. 2.* & ibi per gloss. pro quo *text. Clem. dudum de sepult. circa finem in vers. nos etenim*, & sic scriptura non est necessaria in gratia quæ fit per principem, sed sufficit quod aliter possit probari, *facit cap. si Apostolica de prob. in sexto, & ibi per Phi-*

Philipp. Franc. & Inst. de donat. §. perficiuntur. Nam Imperialis donatio non eget Scri-
ptura. l. Sancimus §. exceptis C. de donat. Et dicit Ioann. Andr. d. §. universitari quod
jus quæsitum patri per concessionem factam per Papam, per ejus mortem non ex-
pirat, si literæ non fuerint factæ, sed debent literæ fieri tempore successoris, facien-
do mentionem de concessione prædecessoris, hoc sequitur Philipp. in d. §. universi-
tati, & est hodie practica in curia Romana, qua de telatè quoque scribit Ioan. à
Chokier Frater meus in Regulas Cancellariæ, cujus Commentaria brevi cum Deo
in lucem edentur.

Ex his inferitur primò, quod exempti plena gaudeant libertate, ac exemptione,
antequam privilegium solemniter descriptum sit, conceditur enim ipso jure. *6*
Olendorpius tract. de iure singul. tit. de privileg. Militum. §. denique videndum numer. 1.
Non secus ac antequam ejus concessio ad ordinarii notitiam pervenerit, *Mili in*
reperit. verb. Gratia per quam fol. 177. ubi allegat. Rom. Conf. 207. vide Franc. cap. 1. §. di-
cebat numer. 3. sub fin. de concess. præb. in 6. Rotæ d. cis. duodecima circa medium, de præ-
bendis in antiq. Anania in addit. ad cap. & abolendam de hæreticis. Franc. cap. 1. §. in
eos autem numer. 1. de privileg. in sexto. Porro dixi ad ordinarii notitiam, quia aliud
esset in exempto, quamdiu exemptio nondum pervenit ad notitiam privilegiati;
tamdiu enim inutilis est, & vires suas fortiri non potest. *Rom. Conf. 330. n. 19. per cap.*
1. vers. Quia in privilegiis de concess. præbend. lib. 6. cap. quanto 2. quest. 5. licet enim pri-
vilegium dari possit absenti & ignoranti, cap. si tibi absenti de præbend. lib. 6. l. labeo ff.
de iurejur. Roma. d. n. 19. tamen ut plene suum sortiatur effectum, est opus ut privi-
legiato innotescat. *arg. l. qui absenti ff. de acq. possess. Rom. d. Conf. 330. numer. 18. & 19. d.*
cap. 1. §. nec obstaret ubi Francus Rom. conf. 369. numer. 20. Idque tum demum, cum
exemptio conceditur, vel motu proprio, vel ad instantiam tertii, secus vero si ad
postulationem exempti sive privilegiati, aut nisi de concedentis intentione aliter
appareat, tum enim exemptio vires sumit setiam antequam exempto innotescat. *7*
Francus & DD. d. §. nec obstaret. Inferitur secundo, quod exempti ex ejusmodi pura
putaque exemptione, possunt exercere actus possessorios, & consequenter inter-
dictis experiri. *Agid. decis. 578. incip. spoliatas. Ludov. Gomez. in comment. ad Reg.*
Cancell. de non judicando juxta formam supplicat. quest. 5. Navarra cap. accepta oppo-
sitionis octava. solutione num. 2. ubi vid. disputatur. Et Conf. 6. de Renunciat. part. 1. Infer-
tur tertio, Quod etsi scriptura non sit de essentia exemptionum. *Fumus d. verb. pri-*
vilegium numero decimo, & alii supra allegati. Est tamen de forma earum proba-
toria, quia sine scriptura probari non possunt. *l. Sacri affatus C. de divers. Rescrip-*
t. probatorias C. de divers. officis. Abb. dicto cap. quia propter Rebuffus d. l. probi-
hibitum, quod tamen ita simpliciter Navarra non admittit. d. Miscell. 27. numer.
trigesimo quinto in fine. Inferitur quarto, quod nihilominus earum amissio probari
poterit per testes juxta Barthol. & Doctores *l. sicut iniquum C. de fide instrumen-*
late

late Abb. cap. Cum olim de privileg. Felin. cap. sicut col. 6. de Re judicat. late Alex. Conf. 196. viso testamento. col. 2. vol. 2. DD. aurb. Si quis in aliquid C. de edendo. Et doct. Mohna de justit. Et jure tom. 2. disp. 448. fol. 370. ubi concludit, quod licet scriptura sit de substantia, tamen illius amissio probari potest per duos testes de illius tenore deponentes, etiamsi ad illius validitatem plures testes essent necessarii, tria tamen sunt conjunctim probanda 1. Tenor instrumenti. 2. publicum seu authenticum fuisse 3. illud esse amissum, alterum eorum (inquit) non sufficeret.

Declarantur prædicta omnia obtinere jure communi, secus si novo aliquo jure aliter sanciretur. Quod ideo dico, quia Bulla Pii IV. in Bullario 138. fol. 883. constituitur privilegium non registratum intra tres menses nullum esse & pro non concessio haberi, Anton. Amatis decis. 81. n. 11. Pro complemento quaestionis animadvertendum, non esse plane expeditum, an casus quos sub initium ex Rebuffo & nonnullis in exemplum attuli, opus habeant necne pro forma Scripturae. Qua de re videatur abunde Alciatus in plerisque dissentiens, nec enim expedit evagando hoc instituto iis prolixius insistere, late Alciat. l. pactum quod bona fide 17. C. de pactis. Et quidem ex hisce omnibus soluta puto quæ in principio ex Bald. Rot. Jas. adversari videbantur; siquidem ea omnia de forma tantum probatoria intelligenda sunt, non vero de ea quæ dat esse actui. d. Clem.andum ubi gloss. d. cap. Institutionis ubi glo. Archidiacon. d. §. universitati, Selsia. d. quaest. 22. n. 10. per Abbatem, capitulus postremo citatis.

Q V Æ S T I O VIII

Exemptio an & qualiter probanda ?

S U M M A R I U M.

- 1. Facta privilegia, exemptiones non presumuntur.
- 2. Ordinarius fundatam habet jurisdictionem per totam diocesim. 3.
- 3. Presumptio exempti a probatione.
- 4. Non allegans exemptionem condemnandus est in expensis, nisi tamen exemptio esset notoria.
- 7. Qualiter, Et coram quo probanda exemptio.
- 8. An probetur exemptio per confirmationem.
- 9. Quid de innovatione.
- 10. Forma probandi exemptionem. 11.
- 12. Exemptus tenetur cedere ordinario.
- 13. Locus congruus Et terminus competens est arbitrarius.
- 14. Edicto sit expensis exempti.
- 15. Cujus sit de exemptione cognoscere.

Regu-